

**ГРУПА ДІТЕЙ
ТА МОЛОДІ**

**АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ЗВІТ
ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ
КОНВЕНЦІЇ ООН
ПРО ПРАВА ДИТИНИ**

БЕРЕЗЕНЬ 2020

ЗМІСТ

Вступ

- Про групу
- Дотриманням прав дитини
 - о Дискримінація
 - Повага до думки дитини і дискримінація за віком
 - Гендерні ролі
 - Етнічна і релігійна дискримінація
 - о Бідність
 - о Право на освіту
 - Рівні умови для навчання
 - Стрес та хвилювання у школі
 - Врахування думки дитини у школі
 - Булінг
 - о Право на приватність (батьки)
 - о Насильство і жорстоке поводження з дітьми
 - о Працевлаштування і трудова експлуатація дітей
 - о Дозвілля і відпочинок
 - о Безпека
 - о Медицина

ЗМІСТ

Цей звіт був підготовлений групою дітей, які брали участь у школах з прав дитини, організованих Коаліцією «Права дитини в Україні».

Підготовку звіту супроводжували представниці Жіночого консорціуму України та організацій Коаліції «Права дитини в Україні», які впродовж останніх трьох років підтримують дітей у вираженні їхніх поглядів. Так, спільно з дітьми було підготовлено звіт про дотримання прав дитини в Україні «Голоси дітей» (2018 р.), діти взяли активну участь у моніторингу впровадження в Україні Лансаротської конвенції щодо онлайн-безпеки (2019).

Альтернативний звіт узагальнює рефлексії досвіду дітей, набутого під час відвідування шкіл з прав дитини у період 2017–2019 рр., а також висловлені дітьми рекомендації до уряду України. Тут також використано дані дослідження «Голоси дітей», проведеного дітьми спільно із соціологами та правозахисниками (https://childrights.in.ua/Zvt_pro_dotrimannja_prav_ditini_v_Ukran_Golosi_Dtei).

Група дітей кожен рік збирається разом для обговорення важливих питань. Між щорічними зустрічами поточні питання обговорюються онлайн. Інформація про можливості долучення до ініціативної групи дітей широко розповсюджується. В оголошеннях завжди наголошується, що участь у цій діяльності може взяти будь-яка дитина незалежно від етнічного походження, мови, особливостей розвитку, матеріального стану родини тощо.

Цей звіт відображає думки дітей щодо можливостей для реалізації їхніх прав та поваги до поглядів дитини в Україні.

Консультації під час підготовки цього звіту здійснювали експерти та експертки Коаліції «Права дитини в Україні» та Жіночого консорціуму України.

УЧАСНИКИ РОБОЧОЇ ГРУПИ ДІТЕЙ
ТА МОЛОДІ, ЯКІ ПРАЦЮВАЛИ НАД
УКЛАДАННЯМ АЛЬТЕРНАТИВНОГО
ЗВІТУ ДОПОВІДІ:

Ана Баканова,
Софія Бачуріна,
Віталій Варга,
Варвара Меланія Волокита,
Тамара Захарова,
Анастасія Коверга,
Ярослав Ляшенко,
Ростислав Платко,
Анна Савельєва,
Віктор Скорняков,
Катерина Філіппова,
Сергій Чабанов,
Валерія Шаргала,
Артемій Шумний,
Назарій Шумний,
Лера Перцовська та інші.

ПРО ГРУПУ

Ми – хлопці та дівчата з різних регіонів України, але працюємо для спільної справи. Частина з нас прийшли у цей проєкт іще дітьми. З моменту старту багато що змінилося, змінились і ми.

НАША СПІЛЬНА МЕТА -

покращити стан із дотриманням прав дитини в Україні, домогтися, щоб діти менше потерпали від насильства і взагалі щоб дорослі ставилися до дітей як до повноправних громадян. Наша команда представляє інтереси дітей усієї України, адже кожен з учасників обізнаний та компетентний і постійно перебуває у спілкуванні зі своїми однолітками.

За час роботи ми написали звіт про дотримання прав дитини «Голоси дітей», підготували альтернативний звіт до Лансаротського комітету, поширювали свої ідеї й напрацювання на прес-конференціях та заходах Верховної Ради.

Завдяки проєкту ми багато дізналися про свої права, познайомилися з різними організаціями та цікавими людьми.

МИ БАЧИМО, що зміни вже відбуваються, але повільно.

МИ ВІРИМО, що дорослі навчаться співпрацювати з дітьми на рівних, поважатимуть наші думки та застосовуватимуть наші рекомендації на практиці.

МИ ВВАЖАЄМО, що діти нарівні з дорослими мають право висловлювати свої думки з цього приводу, тому що ми – нове покоління з прогресивними поглядами. Нашою підтримкою є Жіночий консорціум України та Коаліція «Права дитини в Україні».

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ДИТИНИ

ДИСКРИМІНАЦІЯ

ПОВАГА ДО ДУМКИ ДИТИНИ І ДИСКРИМІНАЦІЯ ЗА ВІКОМ

Діти зазначають, що вони стикаються з віковою дискримінацією як на державному, соціальному, так і на побутовому рівні.

Ось простенький приклад, наведений одинадцятирічною учасницею проєкту:

«Мами маленьких дітей постійно проганяють нас із гойдалок – кажуть, що ми вже дорослі, хоча самі при цьому можуть сидіти і гойдатися поруч зі своїми малюками».

Коли діти висловлюють свої думки стосовно певних процесів, дорослі відповідають: «Підростеш – дізнаєшся», «Ти ще не доріс / не доросла», «Тобі це не потрібно, ти ще дитина» тощо.

Багато питань, які стосуються розвитку, виховання, матеріального забезпечення, освіти дітей, дорослі вирішують на власний розсуд, не враховуючи думки дітей.

Багато питань, які стосуються розвитку, виховання, матеріального забезпечення, освіти дітей, дорослі вирішують на власний розсуд, не враховуючи думки дітей.

Під час обговорень діти зауважували:

«В транспорті ми іноді повинні поступатися місцем просто за принципом "дорослі - діти", і нікому з дорослих невтямки, що нам також може бути погано, їм не спадає на думку просто попросити поступитися місцем, а не вимагати».

Висловлюючи свої думки, діти, знову ж таки, стикаються з упередженим ставленням дорослих або відчують, що дорослі залучають їх до своєї «гри», тільки коли хочуть показати, що діти їм не байдужі, хоча насправді це не так. Більшість форм шкільного самоврядування залишаються маніпулюванням та декорацією за схемою сходинок Харта (<https://www.coe.int/uk/web/compass/citizenship-and-participation>).

Водночас, згідно з результатами дослідження «Голоси дітей», дітям важливо, щоб до них ставилися серйозно і враховували їхні думки. 65 % дітей хотіли б мати більший вплив і ширші можливості висловлювати свої думки з питань, які стосуються їх та інших дітей.

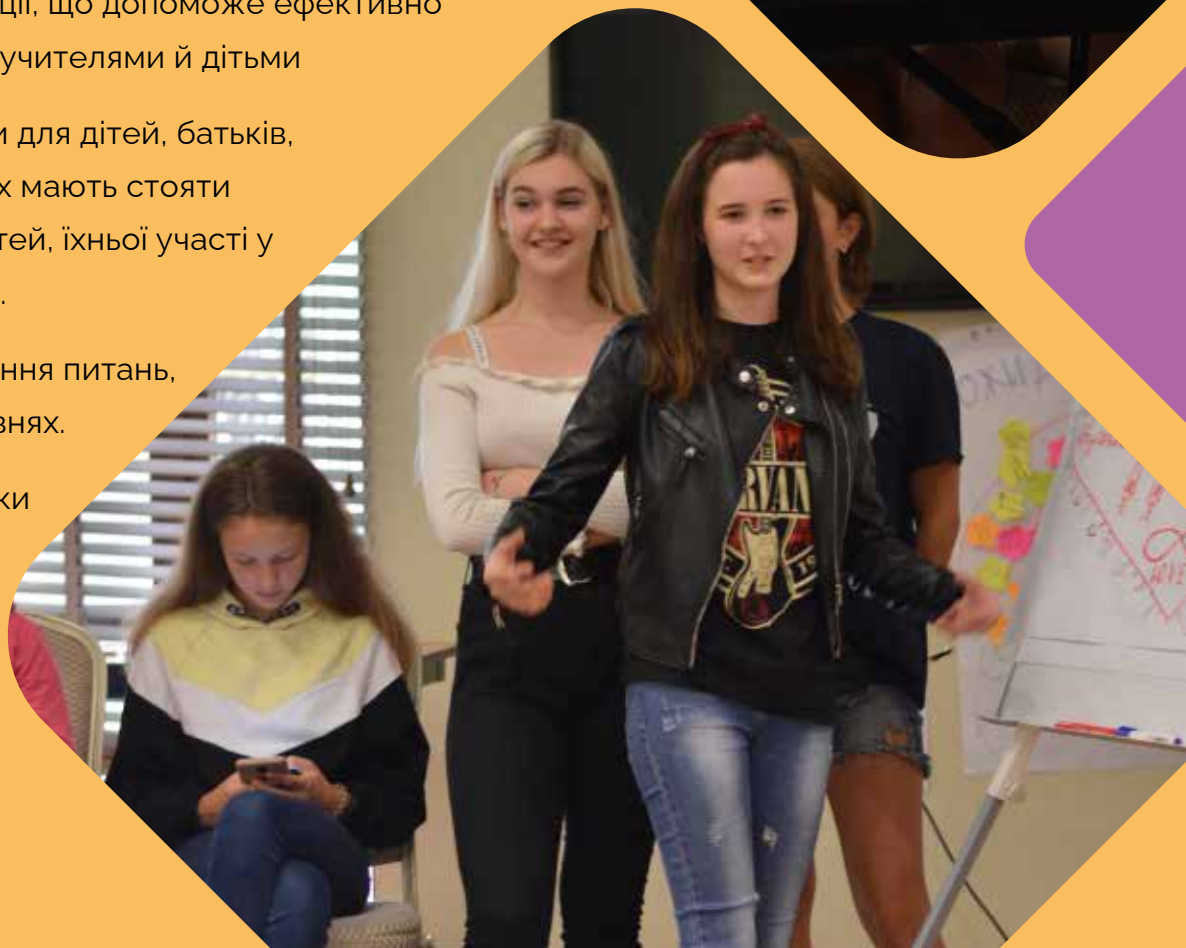
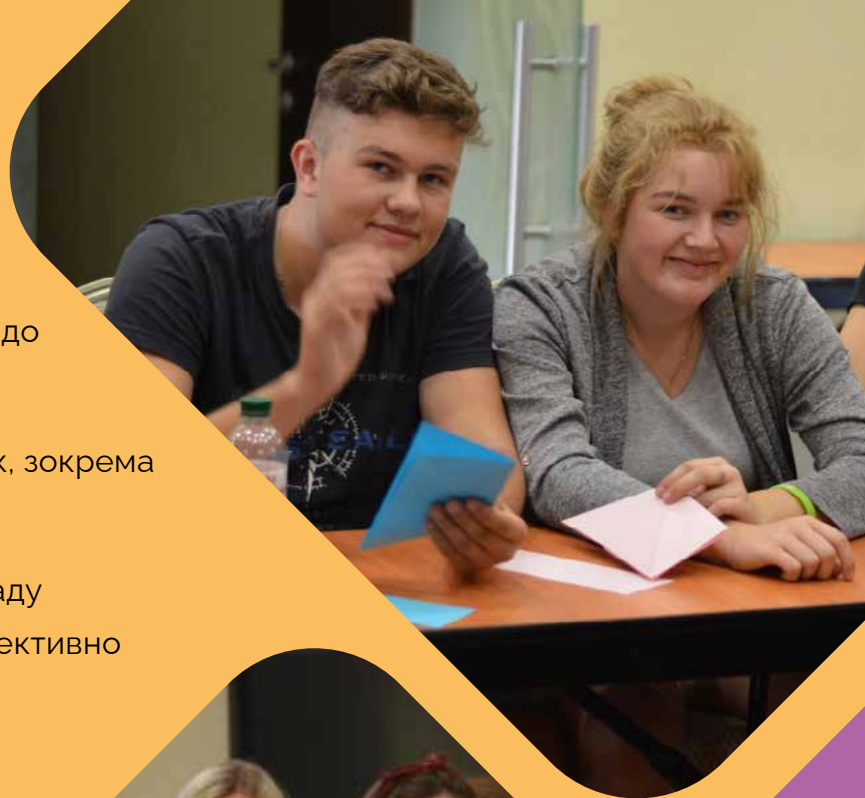
ДІТИ ХОЧУТЬ ВИСЛОВЛЮВАТИ СВОЇ ДУМКИ ТА БІЛЬШЕ ВПЛИВАТИ НА:

- 62% організацію навчального процесу в школах;
- 43% рішення з питань проведення дозвілля за місцем проживання;
- 32% рішення щодо організації роботи громадського транспорту;
- 31% рішення щодо забезпечення рівних прав дівчат і хлопців;
- 19% рішення, спрямовані на подолання расизму та зниження рівня переслідувань за етнічною ознакою.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Ініціювати обговорення проблеми браку поваги до думки дітей.
- Підтримувати дітей у висловлюванні своїх думок, зокрема засобами соціальної реклами.
- Впроваджувати в школах служби медіації / посаду медіатора / практику медіації, що допоможе ефективно розв'язувати конфлікти між учителями й дітьми
- Пропонувати вільні тренінги для дітей, батьків, учителів, в центрі уваги яких мають стояти питання поваги до думки дітей, їхньої участі у процесах прийняття рішень.
- Залучати дітей до обговорення питань, що їх стосуються, на всіх рівнях.
- Створювати різні майданчики для висвітлення поглядів дитини, зокрема на шкільних сайтах, із залученням дітей до адміністрування цих сайтів.

ГЕНДЕРНІ РОЛІ

Важливою проблемою для дітей є гендерні стереотипи, з якими вони зустрічаються в школі і які найчастіше транслюють саме дорослі. Навіть деякі предмети та обов'язки в школах поділяються на «дівчачі» й «хлопчачі», наприклад, такий розподіл існує на уроках праці.

«У нас у школі директор дозволяє дівчаткам відвідувати "хлопчачі" уроки. Але є план з міністерства, і тому дівчина має приховувати, що вона вчиться у класах із хлопцями».

У школах спостерігається також різне ставлення до хлопців і до дівчат. Навіть образливі прізвиська, які вчителі дають дівчатам і хлопцям, різні. На статі акцентується увага, навіть коли звертаються по допомогу. Наприклад, перенести парти (дівчата самі зазначають, що вони неважкі) просять тільки хлопців. Або хлопцям говорять, що їм не годиться плакати у випадках, коли вони забилися. Майже постійно дітям нагадують: «Ти ж дівчинка» або «Ти ж хлопчик».

«У нас в одного вчителя для кожної дівчини є своє прізвисько: “солоденька”, “булочка”, “цукерочка”».

«Хлопцям постійно кажуть: “Чого ви ходите патлаті як дівчата?”».

Через сексуальну орієнтацію діти у школі потерпають від психологічного насильства й цькувань, як від однолітків, так і від учителів. На жаль, суспільство ще живе застарілими стереотипами, і наразі в ньому панують подвійні стандарти. Діти відчувають це особливо гостро, коли на уроках їх навчають толерантності, а у повсякденному житті навіть учителі вдаються до образ та знущань.

«Після проколювання носа вчителька почала говорити на мене “корівка”».

«У нас один хлопець пофарбував волосся в синій колір. Так учителька його запитала: “Ти гей?”».

«У моїй школі хлопчик-гей зазнавав від учителя фізкультури сексистських образ через певні прояви пластичності його тіла та повільне виконання вправ!»

Звіт «Голоси дітей» підтверджує, що дитинство дівчаток і хлопчиків відрізняється в багатьох аспектах. Так, дівчатка частіше, ніж хлопчики, переживають психологічний дискомфорт, хвилювання, можуть тривалий час почуватися пригніченими, перебувати у стресі. Вони також частіше стикаються із сексуальними домаганнями. І найбільше остерігаються громадського транспорту.

Разом з тим, дівчата більше за хлопців прагнуть мати можливість висловлювати свої думки і впливати на рішення, що стосуються їхнього життя, на рівні як школи, так і місцевої влади.

Водночас хлопці більш уразливі до фізичного насильства. Про це свідчить той факт, що саме хлопці часто стають свідками побиття та потерпають від нього.

10 ЗАПИТАНЬ, ВІДПОВІДІ НА ЯКІ ДІВЧАТ І ХЛОПЦІВ ВІДРІЗНЯЮТЬСЯ

Запитання	Дівчата, % від числа опитаних	Хлопці, % від числа опитаних
Діти, які впродовж останнього року зазнавали стресу через навчання у школі	74	60
Учні, які впродовж останнього року зазнавали стресу через оцінки	72	63
Діти, які впродовж останнього року були сумними протягом тривалого часу	71	54
Діти, які впродовж останнього року потерпіли від булінгу/цькування	21	17
Діти, які не почувуються в безпеці у громадському транспорті вдень	22	15
Діти, які не почувуються в безпеці у громадському транспорті ввечері	39	26
Діти, які були свідками побиття	36	44
Опитані, які вважають, що державна та місцева влада мають дослухатися до думок дітей	87	77
Ті, хто хотів би висловлюватись із питань забезпечення рівних прав для хлопців і дівчат та впливати на рішення в цій царині	35	26
Діти, які хотіли б висловлюватися щодо освітнього процесу в своїх навчальних закладах та впливати на прийняття рішень	65	59

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Долати будь-які прояви дискримінації.
- Навчати дорослих підтримувати різні форми проявів дитини, якщо вони не несуть «насильницьких» та дискримінаційних послань.
- Організовувати у школах дні субкультур, сприяти усвідомленню їх учасниками того, що бути різними – це нормально.
- Навчити дітей звертатися з повідомленнями про випадки насильства та дискримінації, жертвами або свідками яких вони стали.
- Запровадити дієвий механізм розгляду повідомлень дітей.

ЕТНІЧНА І РЕЛІГІЙНА ДИСКРИМІНАЦІЯ

Діти відзначають, що зазнають утисків також через релігійну та етнічну приналежність. Причому, як і в інших аспектах, страждають від образ та цькування з боку не тільки однолітків, а й дорослих.

Часто стикаються з упередженим ставленням або утисками через етнічну приналежність діти-роми. Певні труднощі виникають у дітей із країн Сходу, тобто в тих, які мають виразні етнічні ознаки, як-от розріз очей (корейці, китайці), колір шкіри (пакистанці, індуси, африканці та ін.). Таке саме ставлення іноді проявляють і до дітей змішаних етносів, тобто юних українців, батьки яких є громадянами африканських та азіатських країн. Як приклади тих, хто зазнає утисків через релігійні переконання, діти називають дітей-мусульман. Діти свідків Єгови, навпаки, страждають від обмежень з боку власних батьків, зокрема через заборону брати участь у шкільних розважальних заходах. У деяких школах досі викладається як варіативний курс "Християнська етика", що, звісно, створює нерівні умови для дітей представників інших конфесій або агностиків.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Ознайомлювати дітей у школі з різними релігіями, традиціями різних народів у форматі факультативів, а не нав'язувати як обов'язкову християнську етику.
- Проводити в школі різні неформальні заходи, на яких діти могли би представити традиції своїх родин.

БІДНІСТЬ

Діти зазначають, що їм важко говорити про матеріальний стан родин.

«Мої батьки втратили роботу, коли я навчалась у 9-му класі. У нас не було грошей навіть на їжу. Я дуже боялася, що про це дізнаються друзі у школі».

«Для мене це досить болюча тема. Я пристосувався до цих умов. Навчився сміятися із себе разом з іншими. Але мені боляче дивитися на свого молодшого брата. Його постійно ображають, і він б'є у відповідь».

За даними звіту «Голоси дітей», **95 %** дітей вважають, що в Україні мають більше працювати задля допомоги дітям, які живуть у бідності.

Попри те, що освіта в Україні безкоштовна, у школах побутує практика збирання коштів для організації навчального процесу та спільних заходів дозвілля. Це створює нерівні умови для дітей. Так, 69 % опитаних зазначили, що впродовж останнього року вчителі говорили їм здати гроші. У 77 % випадків ці кошти призначалися на оплату екскурсій. Разом з тим, кожна п'ята дитина зазначила, що впродовж року в неї виникали ситуації, коли вона не змогла взяти участь у шкільних заходах (екскурсії, походи, дискотеці) через брак грошей. Частіше такі ситуації виникають у старших дітей, зокрема серед 16-річних – у кожного четвертого.

Практики організації платних або частково платних заходів сприяють виділенню дітей, родини яких перебувають у складних життєвих обставинах. Це створює додаткову причину для хвилювання. Так, 17 % опитаних зазначили, що впродовж року вони хвилювалися через брак грошей для задоволення їхніх потреб. Також, як уже зазначалося вище, 18 % дітей, які потерпіли від булінгу, вважають причиною цього матеріальне становище своїх родин.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Надавати доступну соціальну та психологічну підтримку сім'ям з дітьми та самим дітям.
- Знаходити індивідуальні необразливі форми фінансової допомоги сім'ям і дітям, що опинилися у складних обставинах.
- Забезпечити конфіденційність інформації про матеріальний стан сімей та доступність для всіх дітей шкільних заходів незалежно від рівня доходів їхніх родин.
- Передбачити державну оплату базового набору шкільних екскурсій (створити окремий фонд чи передбачити ці видатки в бюджетах шкіл) або використовувати можливості безкоштовних екскурсій для дітей.
- Сприяти усвідомленню педагогами важливості врахування індивідуальних потреб дітей і толерантності.
- Запроваджувати для дітей просвіту з прав людини, дитини, в основі яких лежить повага до людської гідності та різноманітності.

ПРАВО НА ОСВІТУ

РІВНІ УМОВИ ДЛЯ НАВЧАННЯ

Хоча держава декларує, що всі діти в Україні мають рівний доступ до освіти та рівні умови, на практиці це не так.

Навчальний процес організований таким чином, що передбачає наявність у дітей та їхніх сімей певних ресурсів для виконання домашніх завдань. Зокрема, виконання деяких завдань передбачає роздруковування підготовлених рефератів та проєктів, чого не можуть дозволити собі всі діти через брак доступного технічного обладнання (комп'ютера, принтера тощо) як у школі, так і за її межами, а також з огляду на матеріальне становище сімей (батьки не завжди можуть забезпечити кошти на друк). Не завжди у дітей є можливість зібратися разом, аби виконати групове завдання (через відсутність вільного приміщення). Нерівні стартові можливості сімей створюють передумови для конфліктів у шкільному середовищі.

69 % опитаних у ході дослідження «Голоси дітей», зазначили, що вчителі просили їх здати гроші протягом останнього року, з них у 29 % дітей виникали ситуації, коли вони не змогли взяти участь у шкільних заходах через брак коштів.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Безкоштовно забезпечувати школи якісними та актуальними підручниками, зокрема з іноземних мов.
- Розвивати систему безоплатних додаткових занять у школі.
- Забезпечити школи відповідним обладнанням з тим, щоб діти мали доступ до інтернету, засобів друку для виконання завдань.

СТРЕС ТА ХВИЛЮВАННЯ У ШКОЛІ

Діти відчують тиск з боку батьків щодо успішності навчання.

Деякі вчителі використовують оцінки як метод залякування або впливу. Відомі факти Perezdachi учнями атестації через упереджене ставлення педагогів. Досі у школах оцінювання успішності з творчих предметів здійснюється за числовою шкалою. У більшості позакласних та позашкільних заходів застосовуються змагальні методи.

Крім того, під час перерв діти не встигають поїсти, що також викликає стрес і негативно впливає на стан здоров'я. Певні хвилювання виникають у дітей і через те, що вчителі нерідко знижують оцінки, проводячи паралель між успішністю й зовнішнім виглядом.

За даними звіту «Голоси дітей», 63 % опитаних зазначили, що протягом останнього року почувалися засмученими впродовж тривалого часу. Серед основних причин діти назвали: нерозуміння з боку дорослих, булінг/цькування, насильство, перевантаженість через дисбаланс навчальних програм і додаткової освіти. Виявлено також тенденцію до хвилювання через навчання та майбутнє, на яке дорослі іноді просто не зважають, не надаючи дітям належної підтримки.

67 %

дітей упродовж останнього року зазнавали стресу через навчання. Результати дослідження показують, що діти нерідко зазнають стресу і відчувають тривогу в школі.

43 %

дітей (кожна четверта дитина з десяти) хвилюються через неможливість встигнути виконати шкільні завдання. Стрес і тривога, пов'язані з оцінками, частіше виникають у дівчат, ніж у хлопців.

49 %

опитаних дітей не знають, куди можна звернутися по психологічну допомогу у випадку виникнення проблем у сім'ї,

47 %

коли хтось зі знайомих потерпає від насильства,

47 %

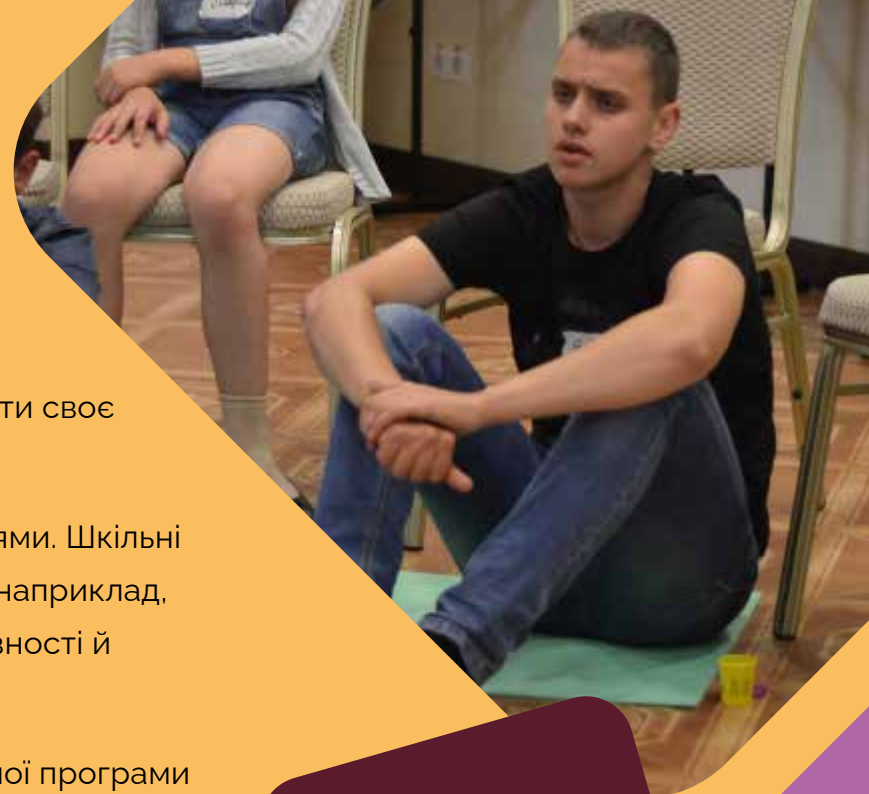
коли відчувають несправедливе ставлення,

31 %

коли відчувають психологічний дискомфорт.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Зробити школу дружнім місцем для дитини.
- Спонукати вчителів підсилювати мотивацію дітей навчатися і реалізовувати своє право на освіту, що знижуватиме тривожність.
- Забезпечувати дотримання шкільних правил не тільки учнями, а й учителями. Шкільні правила та процедури мають забезпечувати реальну реалізацію потреб (наприклад, усі мають устигнути поїсти під час перерви) та базуватися на принципі рівності й поваги до людини.
- Враховувати думки школярів стосовно навантаження, наповнення шкільної програми тощо. Досліджувати думку школярів (наприклад, шляхом регулярних опитувань).
- Зменшити обсяг домашніх завдань для старшокласників, удосконалити систему вибору предметів для вивчення та пропонувати цікаві для дітей курси.
- Змінити систему оцінювання. Особливо це стосується творчих предметів. Враховувати під час оцінювання індивідуальні здібності та особливості дітей.
- Забезпечити належну психологічну підтримку, особливо учням випускних класів.
- Запровадити у школах вільну атмосферу за прикладом Фінляндії: від можливості попити та вийти в туалет на уроці до вільного пересування освітніми просторами під час навчального процесу.
- Зробити професію вчителя престижною, зокрема через гідну оплату праці. Заохочувати нових фахівців та стимулювати педагогів до кращої роботи.

ВРАХУВАННЯ ДУМКИ ДИТИНИ У ШКОЛІ

У школі відбулися певні зміни, але не в тому, що стосується врахування думки дитини у питаннях, які найбільше хвилюють дітей.

Учні питають здебільшого про форми заходів і оформлення шкільного інтер'єру. Не враховують їхню думку під час складання розкладу занять, вибору основних та додаткових предметів. Зокрема, часто дітям нав'язують курс "Християнська етика", який не тільки не відображає вподобання дітей, а й дискримінує тих із них, хто сповідує інші віри або є атеїстом.

«Я думаю, діти не висловлюють свою думку зі шкільних питань з остраху, що до них зміниться ставлення».

Статистика зі звіту «Голоси дітей» говорить, що **62 %** дітей хотіли б мати більше можливостей впливати на освітній процес у своїх навчальних закладах та висловлювати свою думку щодо нього.

Статут школи регламентує діяльність усіх учасників навчального процесу. В ньому є інформація про орган учнівського самоврядування та затверджені правила школи, зокрема такі як шкільна форма. Про існування шкільного статуту знають **70 %** опитаних учнів, але лише **42 %** його читали. Крім того діти зазначали, що статуту немає в публічному доступі, й щоб із ним ознайомитись, вони мають звертатися до адміністрації закладу. В ході опитувань було виявлено, що деяким дітям не відоме саме слово «статут». Водночас учні зазначають, що у правилах школи на дошці зазвичай міститься вимога ознайомитись зі статутом.

Лише **40 %** дітей мають можливість висловлюватися з приводу шкільного харчування, перерв, навчання тощо, **60 %** стверджують, що їхні можливості в цьому плані обмежені.

Діти зазначають, що учнівське самоврядування в школах існує як «гра в дорослих», бо переважно діяльність шкільних рад зводиться до організації та проведення позакласних заходів.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Розвивати і реформувати учнівське самоврядування та форми участі дітей у житті школі.
- Інформувати учнів та дорослих, що учнівське самоврядування – не орган для організації дозвілля.
- Ознайомлювати школярів та батьків із текстом статуту (на сайті, в холі, у щоденниках, на листівках) доступною мовою та інформувати про можливості, які він надає учням
- Залучати дітей та батьків до обговорення статуту та інших механізмів захисту прав дитини, оновлювати їх за необхідності.

БУЛІНГ

Діти краще за дорослих розуміють, що таке булінг, і вирізняють його серед інших категорій насильства. Вони зазначають, що іноді дорослі взагалі не усвідомлюють, що це цькування, позаяк у їхній культурі спілкування це було майже нормою. Діти говорять про те, що булінг виникає там, де є якась риса чи ознака відмінності. Наприклад, у школі булінгу можуть піддаватися новачки, діти з фізичними або психічними особливостями, низьким матеріальним рівнем життя, з відмінними від решти релігійними поглядами тощо.

«В нас у школі була дівчинка з особливостями психіки, й одна з компаній використовувала її і насміхалася, а вона навіть не розуміла цього».

За даними звіту «Голоси дітей», майже кожна п'ята дитина впродовж останнього року потерпала від цькування/булінгу.

«Коли діти стають свідками насильства або якихось образ у класі, вони просто мовчать. Не йдуть до вчителів чи до психолога, оскільки не довіряють їм, вважають, що в цьому немає сенсу, або побоюються, що також можуть стати жертвами. Я із цим стикалася. Діти лише мовчки спостерігають, як знущаються над кимось. Думают: "Це не я, і все нормально"».

Особливості ставлення суспільства до проявів булінгу – цькування в дитячому середовищі, байдужість та невизнання його проблемою – мають невтішні наслідки: протягом останнього року об'єктами цькувань стали 19 % дітей (майже кожна п'ята дитина); 5 % зазнавали цькування/булінгу багато разів упродовж року.

Діти не звертаються по допомогу,
бо не вірять, що отримають її.

*«Постраждалі мовчать, бо не
довіряють дорослим і не впевнені у
тому, що їм буде надано підтримку та
захист».*

21 %

дітей вважають, що вчителі нічого не роблять, аби зупинити булінг; 38 % вважають, що вчителі намагаються припинити цькування.

65 %

дітей зазначають: важливо, щоб в Україні більше працювали над припиненням цькування/ булінгу в інтернеті. «Потрібно працювати задля припинення булінгу в інтернеті. Адже дуже часто цькування в інтернеті стає причиною самогубства і тілесних пошкоджень».

22 %

22 % дітей зазначили, що впродовж останнього року вони отримували образливі онлайн-повідомлення від інших дітей. 7 % отримували такі послання також по телефону.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Проводити інформаційні кампанії з формування культури ненасильницького спілкування.
- Розробити зрозумілу та дружню до дітей систему попередження булінгу (рольові ігри, обговорення мультфільмів та фільмів на дотичні теми, створення коміксів та онлайн-продуктів тощо).
- Підвищувати культуру отримання психологічної просвіти та допомоги.
- Впроваджувати дієву інклюзію в садочках, школах, ВНЗ.

ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ

Приватність дітей є одним із чинників конфліктів між дорослими (батьками, рідними, вчителями та ін.) і дітьми.

Діти зазначають що має формуватися довіра між дітьми і їхніми рідними, щоб рідні могли захищати дітей від шкідливої інформації, підтримувати здоровий спосіб життя та здоровий розвиток дитини. Батьки й опікуни мають забезпечувати встановлення відповідних програм на гаджети, які використовує дитина, для здійснення батьківського контролю. Батьки мають активно цікавитися тим, у які комп'ютерні ігри грає дитина, які контакти вона підтримує в соціальних мережах, у мережевих комп'ютерних іграх тощо.

Водночас такі практики як перегляд приватного листування дітей у соціальних мережах, обшукування їхніх речей батьками та вчителями, обмеження дітей у їхньому приватному житті, яке дорослі використовують як метод виховання, ображають дітей, принижують їхню гідність і **мають бути припинені**.

«Мої батьки стежать за мною. Вони читають мою переписку, переглядають мої речі, коли я в школі».

«Батьки відібрали мій телефон, коли побачили, що одне повідомлення було видалено, влаштували скандал. Це була моя переписка з однокласником. Я навіть розказала, що там було написано. Але вони мені не повірили. Сказали, якщо я його видалила, то мені було що приховувати. І забрали телефон».

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Навчати дітей та дорослих поваги до персонального простору, свого та інших людей.
- Проводити з батьками заняття у школі, спрямовані на формування поваги до приватності дітей.
- Розробляти та популяризувати методи інформування батьків про життя дітей без порушення приватності останніх.

НАСИЛЬСТВО І ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ

Діти зазнають різних видів насильства в силу своїх вікових особливостей. Наймолодші навіть не розуміють, що над ними скоюється насильство.

Часто діти стають свідками насильства, що також є травмувальним чинником і прирівнюється до насильства. Діти відзначають, що стикаються з жорстоким поведінням та насильством у сім'ях, в школах та в інших місцях та в інтернеті, причому з усіма його проявами: психологічним, фізичним та сексуальним.

«У нас у школі є вчитель, який постійно чинить насильство щодо дівчат та хлопців. Наші батьки також у нього навчались і теж від нього потерпали. Я звертався до директора. Але після того зі мною поговорив учитель і сказав, що коли я ще раз комусь скажу про це, то не пройду ЗНО».

Крім того, діти говорять про збільшення кількості випадків насильства через мережу інтернет.

Звіт «Голоси дітей» показав, що 40 % дітей упродовж року стали свідками побиття інших. 6 % дітей протягом року потерпали від насильства з боку дорослих і 9 % – з боку інших дітей. 7 % дітей зазначили, що протягом року дорослі намагалися познайомитися з ними і вести неприємні розмови. Частіше такі випадки трапляються з дівчатами (9 % опитаних), хлопці потерпають від цього рідше (5 %).

«Коли я навчалася у початковій школі, наша вчителька часто була дітей – з 1-го до 4-го класу. Відпускала запотиличники, смикала за вуха. Їй нічого за це не було».

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Активізувати роботу шкільних психологів із протидії насильству щодо дітей, працювати з жертвами та агресорами із числа дітей, відходити від каральних методів.
- Забезпечити анонімність роботи шкільного психолога (анонімність електронної скриньки).
- Поширювати культуру звернення до психолога серед дітей, батьків та вчителів.
- Залучати до розв'язання проблеми насильства служби у справах дітей, поліцію, громадські організації, не намагатися робити це виключно силами школи.
- Інформувати дітей про механізми захисту від насильства, що існують у школі та поза нею. Розвивати наявні та створювати нові.
- Створювати нові механізми захисту на кшталт шкільного омбудсмена.
- Ввести в школі предмет «Сексуальна освіта» для попередження сексуального насильства та експлуатації, зокрема в мережі інтернет. Проводити просвітницькі заходи із сексуального виховання для батьків та вчителів.
- Розвивати діяльність кіберполіції.

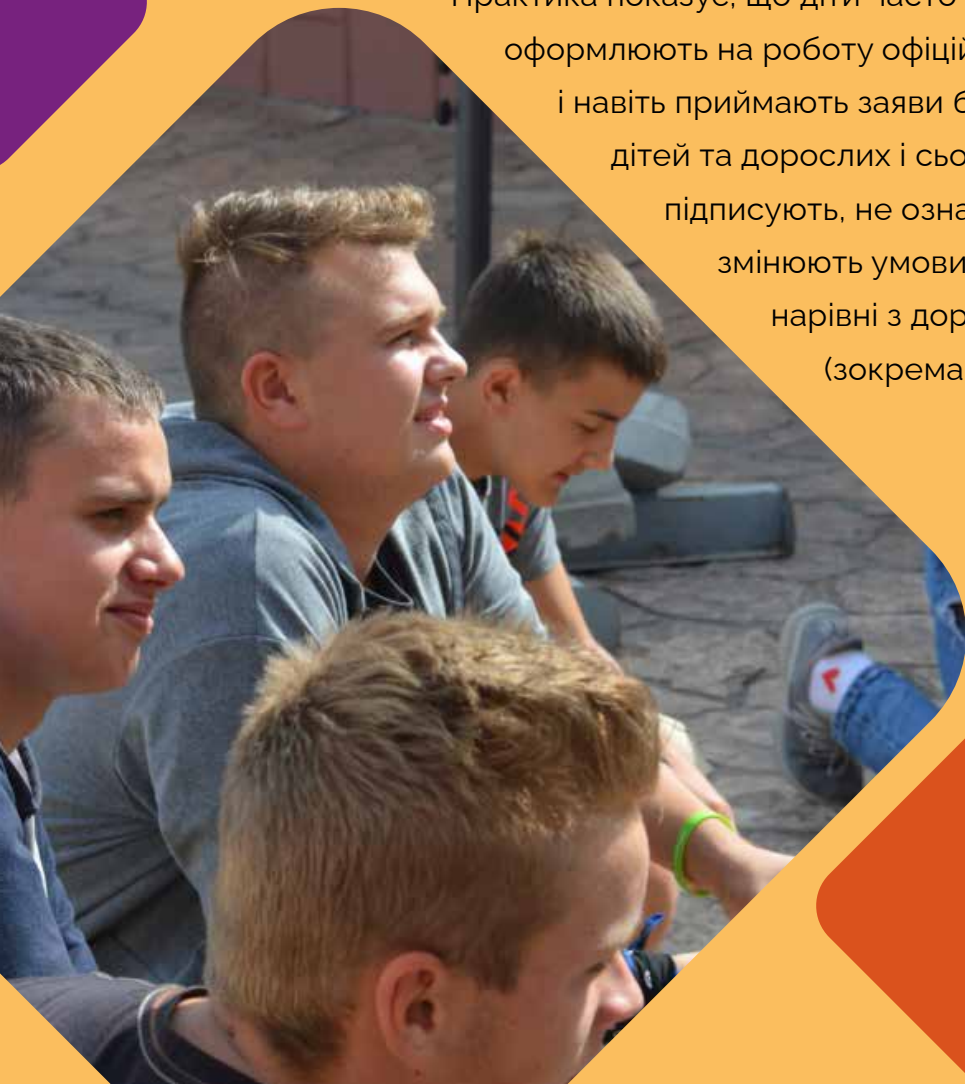

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ І ТРУДОВА ЕКСПЛУАТАЦІЯ ДІТЕЙ

У пошуках незалежності та додаткових коштів діти починаючи з 13 років починають шукати роботу. За законодавством України діти за згодою батьків можуть з 14 років працювати на певних видах виробництва, що не шкодять здоров'ю.

Практика показує, що діти часто стають об'єктами трудової експлуатації. Мало кого з дітей оформлюють на роботу офіційно, тобто деякі приватні підприємства укладають договори з ними і навіть приймають заяви батьків, але ці договори фіктивні й не мають юридичної сили. Багато дітей та дорослих і сьогодні працюють нелегально. Навіть договорів не підписують, а якщо підписують, не ознайомлюються з умовами, тому часто власники під час їх розірвання змінюють умови і не виплачують обіцяні суми або платять менші. Діти вимушені нарівні з дорослими працювати по 12 годин, інакше їх не приймають на роботу (зокрема в закладах громадського харчування та сфері послуг).

Дівчина 17 років:

«Я місяць працювала у таборі вожатою. Договір підписували, але на руки мені його не видали. Півроку я намагалася забрати зароблені гроші. Мені досі не виплатили їх. Деякі колеги, котрі обіцяли підтвердити, що я дійсно працювала, просто перестали зі мною контактувати, коли почався конфлікт із директором».

Хлопець 17 років:

«Я працював баристою у кав'ярні. Потім вона закрилася, і власник не виплатив мені зарплатню, аргументуючи це тим, що я погано працював».

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Створювати центри зайнятості та профорієнтації при навчальних закладах.
- Створювати спеціалізовані платформи для працевлаштування підлітків онлайн.
- Використовувати ресурси соціальної реклами.

ДОЗВІЛЛЯ І ВІДПОЧИНОК

Діти кажуть, що їх турбують зміни у поведінці їхніх друзів. Дехто перестає виходити з дому, цілий день лежить у ліжку, дехто починає вживати алкоголь, наркотики і палити. Відбувається деградація молоді.

У маленьких містах та в сільській місцевості майже немає місць, де діти та молодь могли б проводити вільний час, відвідувати гуртки тощо.

«Ми з другом вирішили перевірити, чи продадуть нам алкоголь. Він знімав на камеру, а я наче купував. Я попросив пляшку горілки. І продавчиня без вагань поставила її переді мною. Я запитав у неї: "А хіба вас не цікавить мій вік?" Вона відповіла: "Якщо хочеш – бери, а як ні, то не мороч мені голову"»

Діти говорять про необхідність обговорення тематики мотивації дітей до навчання, підтримання в уподобаннях, у відвідуванні гуртків, офлайн і в мережі інтернет.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Створювати більше заохочувальних ресурсів та місць для спілкування й саморозвитку.
- Заохочувати дітей та молодь до здорового способу життя.
- Боротися з продажем дітям алкоголю та наркотичних засобів.

БЕЗПЕКА

Діти відзначають, що вони люблять цей світ, але в ньому їх повсюди підстерігає небезпека. Наразі тема війни та фізичної небезпеки актуальна для країни, тому рівень тривоги вищий, ніж у попередні роки. Крім того діти говорять про те, що в силу своєї вікової відкритості та прагнення до пізнання світу вони іноді занадто довіряють людям, забуваючи або не знаючи про заходи безпеки.

«Я сама змінила багато шкіл. І складається всюди по-різному, але проблеми ті самі. Більше дізналася про безпеку дітей, тобто про те, де діти не почувуються у безпеці: вдома, у школі, по дорозі додому / до школи. Багато хто перебуває у стресовому стані й страху майже постійно».

«Кнопка виклику водія в громадському транспорті зазвичай розташована дуже високо. Діти просто не мають можливості до неї дотягнутися».

«Чомусь завжди, коли поряд із тобою в транспорті сидить або п'яний, або дід, його руки намагаються тебе торкнутися. Спочатку до коліна, а потім вище».

Діти відзначають, що вони люблять цей світ, але в ньому їх повсюди підстерігає небезпека. Наразі тема війни та фізичної небезпеки актуальна для країни, тому рівень тривоги вищий, ніж у попередні роки. Крім того діти говорять про те, що в силу своєї вікової відкритості та прагнення до пізнання світу вони іноді занадто довіряють людям, забуваючи або не знаючи про заходи безпеки.

Крім того з розвитком мережі інтернет розширилися можливості злодіїв, і діти відзначають такі загрози: викрадення дітей, шантажування, сексуальне насильство та експлуатація, насильство та вбивства.

Кожна третя дитина не відчуває безпеки у громадському транспорті ввечері. Дівчата в 1,5 рази частіше, ніж хлопці, говорять про напруження в громадському транспорті, де вони потерпають від домагань та непристойної поведінки чоловіків різного віку, проте інформації про те, як слід діяти, коли виникає така небезпека, в них немає. Також небезпечною дівчата визнають вулицю, особливо у вечірній час. Хлопці з небезпекою пов'язують переважно школу.

Крім того дітей лякає занадто милітаризоване патріотичне виховання, зокрема проведення гри "Джура", військово-патріотичні табори, де дітям прищеплюють праворадикальні погляди, ксенофобські та шовіністичні прояви, схильність до насильницьких та фізичних способів розв'язання конфліктів тощо.

Діти зауважили також, що їх турбує дискусія у дорослому суспільстві про дозвіл на носіння зброї, особливо в той час, коли країна перебуває у стані війни, та втягування дітей у так звані «угруповання самооборони».

3 % дітей не почуваються у безпеці вдома, а **3 %** впродовж року хвилювалися через те, що їх можуть вигнати з дому. **2 %** переживали, що їх разом з родиною можуть виселити з помешкання, **3 %** – через розлучення батьків.

За даними звіту «Голоси дітей», кожна десята дитина зазвичай або й ніколи не почувається у безпеці під час перерв у школах. Крім того, **4 %** дітей не почуваються у безпеці в класі. **9 %** хлопців відчують тривогу по дорозі зі школи додому. Багато дітей описують булінг як невід'ємну складову шкільного життя. Крім того під час усних обговорень діти наводили приклади фізичного насильства з боку вчителів.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Дослідити окремо причини виникнення і можливі небезпеки для дітей на вулиці, у транспорті та в школі.
- Навчити дітей використовувати наявні механізми підтримання безпеки. Зокрема, розповісти про наявність у громадському транспорті кнопки виклику водія, місце її розташування, випадки, в яких нею можна користуватися, тощо.
- Запроваджувати систему наочних попереджувальних знаків, напрацьовувати алгоритми дій у ситуаціях небезпеки і сприяти дітям у їх опануванні.
- Створювати з урахування думки дітей доступних, дружніх до них програм зниження рівня небезпеки.
- Розвивати кіберполіцію.

МЕДИЦИНА

Дітей дуже хвилюють питання надання медичної допомоги у школі, її доступність та обслуговування в сільській місцевості та зоні бойових дій.

Переважна більшість дітей з різних куточків країни повідомляють, що в шкільних медпунктах немає навіть вати й антисептичних засобів. Також зазначають, що коли в школі вони звертаються до медичного працівника по допомогу, їм відмовляють, навіть якщо батьки дають згоду на таку допомогу без їхньої фізичної присутності в усній формі, по мобільному телефону. Крім того вони відзначають і певні проблеми у сфері охорони здоров'я.

Діти з 14 років уже самостійно відвідують лікарів, і ті можуть напряму казати: «Передай своїм батькам вартість послуги» (це в безоплатній лікарні), таким чином формуючи підґрунтя для хабарництва у майбутньому.

Жаліються діти і на некомпетентність лікарів, адже дуже часто багато часу разом з батьками витрачають на консультації різних спеціалістів через те, що призначення одного не допомагають. Також зауважують, що, призначаючи лікування, фахівці здебільшого не пояснюють його мету, не розповідають про принцип дії препаратів, побічні ефекти.

З невчасним прибуттям на виклик машини швидкої допомоги діти також стикаються нарівні з дорослими.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Розробити чіткі механізми діяльності медичних працівників на території освітніх закладів – перелік послуг, що мають надаватися для реальної допомоги дітям.
- Забезпечити якісну роботу пунктів першої медичної допомоги в населених пунктах селищного типу та в зоні, наближеній до бойових дій.
- Здійснити перевірку та сертифікацію ліків.
- Навчати медичний персонал поважати пацієнтів-дітей та їхніх батьків, надавати доступну інформацію. Зокрема давати роз'яснення щодо призначення ліків та дозування тощо.
- Забезпечити доступність і вчасне подання машин швидкої допомоги.

